

SHAXS IJTIMOYIY RIVOJLANISH JARAYONIDA OILAVIY MUXITNING O'SMIR YOSHIGA TA'SIRINING PSIXOLOGIK JIXATLARI

Fozilova Maftuna Baxromali qizi

University of business and science

Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxs ijtimoiylashuv jarayonida oilaviy munosabatlarning salbiy tus olishida bolaning psixikasiga va xarakteriga ta'sirining psixologik jixatlari nazariy yoritilgan.

Kalit so'zlar: Shaxs va jamiyat, oilaviy muxit, irsiyat, deviant xulq atvor, xarakter aksentuatsiyasi.

Kirish

Bugungi kunda oilaviy muhit bolalar uchun eng muhim ijtimoiy platformalardan biri hisoblanadi. Oila, bolalarning emosional, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida asosiy rol o'ynaydi. Oila ichidagi munosabatlar va muhit, bolalarning hulq-atvorini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada oilaviy muhit va munosabatlarning bola hulqiga ta'siri batafsil ko'rib chiqiladi. Oilaviy muhit, ota-onalar va boshqa qarindoshlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar bilan belgilanadi. Bu muhitning ijobiy yoki salbiyligi bolalar uchun quyidagi jihatlarda muhim ahamiyatga ega:

•**Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish:** Oila ichidagi muloqot va o'zaro aloqalar, bolalarga boshqa odamlar bilan muloqot qilishni o'rganishga yordam beradi. Bu, bolalarning ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirishga va kelajakda muvaffaqiyatli ijtimoiy hayot kechirishlariga zamin yaratadi.

•**Emotsional xavfsizlik:** Ijobiy oilaviy muhit bolalarga o'zini qulay his qilish imkonini beradi. Bu, ularning o'z- o'ziga ishonchini oshiradi va ijtimoiy aloqalarida mustahkam asos yaratadi.

•**O'z-o'zini tarbiyalash:** Oilaviy muhitda bolalar o'z hissiyotlarini va fikrlarini boshqarishni o'rganadilar. Bu, ularning mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

•**Boshqalarga xissiy qayg'u ko'rsatish:** Oila muhitida hissiy jihatdan qo'llab-quvvatlash bolalarda empatiya rivojlanishiga yordam beradi. Boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga yordam berish qobiliyati shakllanadi.

Oiladagi munosabatlar, bolalarning o'zaro aloqalarini va kelajakdagi munosabatlarini shakllantiradi. Ularning ahamiyati quyidagilardan iborat:

• **Ota-onalar modeli:** Ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar bolalar uchun model bo'lib xizmat qiladi. Agar ota-onalar bir-biriga hurmat bilan munosabatda bo'lsalar, bolalar ham o'zaro aloqalarda shunga o'xshash qadriyatlarni o'rganadilar.

• **Emotsional rivojlanish:** Oila ichidagi ijobiy munosabatlar bolalarda hissiy ko'nikmalar va empatiya rivojlanishiga yordam beradi. Bu ularga muammolarni hal qilishda va hissiy stressni boshqarishda yordam beradi.

• **Yoshga mos o'rgatish:** Oila muhitida bolalar o'zlariga mos hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Bular, kelajakda ular uchun foydali bo'ladi.

Oilaviy munosabatlar bolalar uchun juda muhimdir. Ota- onalar o'rtasidagi munosabatlar, bolalar uchun o'zaro munosabatlarning qanday bo'lishi kerakligini ko'rsatadi. Ular:

• **Model sifatida:** Ota-onalar o'zaro hurmat va muomala ko'rsatganida, bolalar ham buni o'rganadilar. Ota-onalar o'zaro muloqotda qanday muomala qilishlari, bolalar uchun namuna bo'ladi.

• **Emotsional rivojlanish:** Oiladagi munosabatlar bolalarda hissiy ko'nikmalar va empatiya rivojlanishiga yordam beradi. Oilada bolaning his-tuyg'ularini tushunish va qo'llab-quvvatlash, uning hissiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

• **Ijtimoiy fazilatlarni rivojlantirish:** Oilaviy munosabatlar bolalarga ijtimoiy fazilatlarni, masalan, do'stlik, hamjihatlik va o'zaro yordamni o'rganishga yordam beradi. Bu ko'nikmalar kelajakda ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarurdir.

Ijobiy muhitning afzalliklari bilan birga, salbiy ta'sirlar ham mavjud:

• **Zo'ravonlik va Stress:** Oila ichidagi zo'ravonlik yoki kamsitish bolalarda qo'rquv, beqarorlik va stress keltirib chiqarishi mumkin. Bu, ularning o'zaro aloqalarida va psixologik holatlarida muammolar yaratadi.

• **Emotsional qiyinchiliklar:** Oiladagi konfliktlar va muammolar bolalarda hissiy qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi, bu esa o'qishda va ijtimoiy aloqalarda salbiy ta'sir ko'rsatadi.

• **Past o'z-o'ziga ishonch:** Salbiy muhitda o'sayotgan bolalar, o'z qobiliyatlariga nisbatan ishonchni yo'qotishlari mumkin. Bu, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatiga to'sqinlik qiladi.

• **Ijtimoiy Izolyatsiya:** Oila ichidagi salbiy muhit bolalarning do'stlari bilan aloqalarini cheklashi va ijtimoiy izolyatsiyaga olib kelishi mumkin. Bu, ularning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Oilaviy muhit va munosabatlar bolalar hulq-atvorini shakllantirishda juda muhim rol o'ynaydi. Ijobiy muhit va yaxshi munosabatlar bolalarda sog'lom rivojlanishni

ta'minlaydi, aksincha, salbiy ta'sirlar ularning psixologik va emosional holatiga zarar yetkazishi mumkin. Oilaning o'zaro aloqalari va muhitini yaxshilash, bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatiga katta hissa qo'shadi. Ijtimoiy dasturlar va ota-onalar uchun ta'lim dasturlari orqali oilalarga yordam berish, jamiyat rivoji uchun muhimdir.

Bolalar o'sib ulg'ayganida, oiladagi ijobiy tajribalar va ko'nikmalar ularga kelajakda muvaffaqiyatli, farovon va hissiy jihatdan sog'lom insonlar bo'lishlariga yordam beradi. Shuning uchun, oilaviy muhitni yaxshilash va oilaviy munosabatlarni mustahkamlash, har bir jamiyat uchun juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABYOTLAR:

1. Komilova H.G'. Xulqi og'ishgan bolalar psixologiyasi : Uslubiy qo'llanma.-T.2008
2. Nishanova Z.T .Tulyaganova . SH.T .O'smirlik davrida kurquv xolatlarining namoyon bo'lishi :Uslubiy qo'lanma .-T.,2009
3. Z.Nishanova , G.Alimova . Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi : O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyot Toshkent - 2006
4. Odilboyevich, J. X. (2024). Psychological Description of Teenage Outlaws in Interpersonal Relationships. Journal of Preschool Education and Psychology Research, 1(1), 20-22.
5. Odilboyevich, J. X. (2023). PSYCHOTIC AND LIMITED NEUROTIC LEVELS DURING PERSONALITY SOCIAL LIFE. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 21(4), 27-34.
6. Odilboyevich, J. X., & Yuldashboyevich, A. S. (2024). SHAXSNING PSIXOLOGIK SENZITIVLIK DARAJASI VA UNING PSIXOLOGIK TIPOLOGIYASI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 47(3), 145-148.
7. Odilboyevich, J. X. (2023). SHAXS IJTIMOIIY XIMOYASIZLIGI VA UNING OGISHGAN XULQ-ATVORIGA TASIRIDA SHAKILANADIGAN PSIXOANALITIK HIMOYA MECHANIZMLARI ORNI VA AXAMIYATI. PEDAGOGS jurnali, 33(2), 186-189.
8. Odilboyevich, J. X. (2023). Psychopathic character and psychopathological characteristics of delinquent behavior in children of adolescent and adolescent age. International Journal of Intellectual Cultural Heritage, 3(5), 99-104.
9. Jurayev, X. O. (2023). O 'smirlarda xarakter aksentuatsiyasi tiplarining deviant xulq-atvor shakllanishiga ta'sirining psixologik mexanizmlari. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(9), 560-569.
10. Odilboyevich, J. X. (2024). O'SMIRLIK YOSH DAVRIDA SHAXSDA SUITSID XOLATLARINI PROFILAKTIKA QILISH YO'LARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 47(3), 111-114.